

Recenzja dorobku doktora Marka Żejmo
w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego

Sylwetka Habilitanta

Doktor Marek Żejmo podejmuje problematykę badawczą związaną z relacjami polsko-szwajcarskimi. Wybór tematyki wynika m.in. z jego osobistych doświadczeń, osoby która przez wiele lat zarządzała przedsiębiorstwami handlu zagranicznego w Szwajcarii i RFN. Jest interesującym przykładem, jak po nabyciu umiejętności zawodowych w sferach nie związanych ze szkolnictwem wyższym, można rozpocząć akademicką przygodę z nauką.

W 1999 r. ukończył Wyższą Szkołę Międzynarodowych Stosunków Gospodarczych i Politycznych w Gdyni. Trzy lata później obronił pracę magisterską z politologii na Wydziale Nauk Społecznych Uniwersytetu Gdańskiego¹. W 2007 roku także na tym wydziale uzyskał stopień doktora za pracę *Możliwości i bariery adaptacji oraz integracji Polaków w Szwajcarii*, napisaną pod kierunkiem prof. dra hab. Andrzeja Chodubskiego.

Po uzyskaniu doktoratu poszerzał swoje kompetencje zawodowe kończąc studia podyplomowe na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim w zakresie pośrednictwa w obrocie nieruchomościami (2009) i w zakresie mechanizmów funkcjonowania strefy euro i Unii Europejskiej (2013).

Rok po doktoracie został nauczycielem akademickim. W swej karierze akademickiej prowadził zajęcia w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej (w latach 2008-2011). Od 2015 roku związał się zawodowo z uczelniami rosyjskimi, był

---

¹ Brak w dokumentacji habilitacyjnej tytułu pracy magisterskiej.

profesorem wizytującym w Kaliningradzkim Instytucie Zarządzania (w latach 2015-2017), w kaliningradzkiej filii Państwowego Uniwersytetu Rolniczego w Sankt Petersburgu (od 2017 roku) i w Państwowym Kaliningradzkim Uniwersytecie Technicznym (od 2017 roku).

Od 2017 roku współpracuje z Nordost-Institut działającym przy Uniwersytecie w Hamburgu, koordynując projekty naukowe dotyczące polityki regionalnej i historii politycznej Olsztyna i Kaliningradu.

Rozpatrywany wniosek habilitacyjny jest trzecim w życiorysie naukowym Habilitanta, który wcześniej dwa razy (w 2016 r. i 2020 r.) składał wnioski habilitacyjne do Centralnej Komisji do Spraw Stopni i Tytułów Naukowych i dwukrotnie wnioski na jego prośbę były umarzone².

Opinia na temat pracy będącej podstawą wniosku o awans naukowy

Podstawowym elementem oceny w procedurze habilitacyjnej jest monografia „Stosunki polsko-szwajcarskie. Przeszłość i teraźniejszość” wydana przez Wydawnictwo FNCE w Poznaniu w 2021 roku i licząca 572 strony³.

Wybór tematu rozprawy uważam za zasadny z kilku powodów. Pierwszy wynika z faktu braku podobnego opracowania poruszającego tą tematykę w literaturze przedmiotu i przez to wypełnienia luki badawczej.

Drugim powodem potwierdzającym trafność wyboru jest wymiar pragmatyczny, związany z uporządkowaniem dotychczasowej wiedzy o wzajemnych relacjach polsko-szwajcarskich. Wykazanie ich ewolucji na przestrzeni lat i współczesnych uwarunkowań tworzy monografię interesującą nie tylko dla teoretyków, ale i praktyków zajmujących się tymi zagadnieniami.

Trzecim powodem trafności wyboru jest nośność poznawcza rozprawy. Zgodzić się należy z Autorem, że stosunki polsko-szwajcarskie nie są szczególnie widoczne w mediach i „mało spektakularne” w kontekście ról politycznych, „jednak zaskakująco

---

² W dokumentacji nie ma podanych powodów umorzenia wniosków.

³ Nie rozumiem powodu, dlaczego Habilitant dołączył do dokumentacji także wcześniejszą wersję tej pracy, wydaną pod tym samym tytułem w 2016 roku przez Wydawnictwo Athenae Gedanenses w Gdańsku.

głęboko obejmują wiele dziedzin życia kulturowego i wspólnych działań na arenie międzynarodowej”. Dobrze zatem, że Habilitant prowadzi analizę instytucjonalizacji tych relacji z charakterystyką określonych form kontaktów i ich uregulowań.

Rozprawa posiada właściwą strukturę uwzględniającą przedmiot pracy, jej cele oraz konsekwencje przyjętej hipotezy.

Autor książki zakłada, że celem pracy jest ukazanie roli jaką pełnią stosunki polsko-szwajcarskie w przestrzeni europejskiej. W tytule pracy zaakcentowany jest ich wymiar historyczny i współczesny. We wstępie, a w konsekwencji także w treści książki, Habilitant rozszerza to także na refleksję, co do potencjalnych kierunków rozwoju bilateralnych relacji. Stanowi to wartościowy element o charakterze prognostycznym.

Doktor Marek Żejmo przyjmuje hipotezę badawczą, zakładającą uzależnienie siły rozwoju stosunków polsko-szwajcarskich od roli kulturowej, pełnionej przez oba państwa w przestrzeni cywilizacyjnej Europy. W ostatnim rozdziale rozprawy Autor podejmuje się weryfikacji tego założenia w oparciu o cztery czynniki historyczne determinujące formowanie się systemów politycznych obu państw.

Konstrukcja pracy ma charakter problemowo-chronologiczny. Poszczególne części rozprawy związane są z sobą w ujęciu funkcjonalnym. Książka składa się ze wstępu, czterech rozdziałów (posiadających wewnętrzną strukturę w postaci podrozdziałów), zakończenia, bibliografii i wykazu tabel, wykresów i rysunków, indeksu osobowego i dwóch streszczeń (w języku angielskim i niemieckim). Praca jest spójna konstrukcyjnie i transparentna.

W rozdziale pierwszym zaatutowanym nieco literacko „ogniwa dziedzictwa przeszłości w rozwoju stosunków polsko-szwajcarskich” Autor charakteryzuje wzajemne relacje polsko-szwajcarskie od średniowiecza po II wojnę światową, przy czym jak zaznacza „historyczny wymiar relacji polsko-szwajcarskich jest dotychczas wyraźniej eksponowanym wątkiem”. Rozdział ten ma szczególne znaczenie dla zrozumienia genezy wzajemnych stosunków, jak i podkreślenia znaczenia Szwajcarii jako zaplecza dla kształtowania się politycznego i intelektualnego kolejnych fal polskiej emigracji.

W drugim rozdziale rozprawy Habilitant odnosi się do stosunków polsko-szwajcarskich po II wojnie światowej. Głównym zainteresowaniem Piszącego są kwestie polityki zagranicznej. Nieco zaskakuje sformułowanie „Polska jako jedno z najbardziej geograficznie wysuniętych na zachód państw socjalistycznych” (s. 19) – na zachodzie mieliśmy jeszcze NRD. Trafna jest za to ocena dotycząca znaczenia polskiej otwartości na Zachód. Sytuacji, która stała się dogodnym punktem wyjścia dla tworzenia dwustronnych relacji w świecie po upadku komunizmu.

Trzeci rozdział rozprawy zawiera analizę stosunków gospodarczych między Polską a Szwajcarią. Autor wskazuje w nim m.in. na postrzeganie Polski jako jednego z najbardziej atrakcyjnych państw w Europie do inwestowania. Nieco zaskakuje w pracy wydanej w 2021 roku odwoływanie się do danych z przed co najmniej dziesięciolecia i nie operowania nowszymi materiałami statystycznymi.

Ostatni z rozdziałów zatytułowano „Relacje polsko-szwajcarskie”. Sądzę, że lepiej byłoby gdyby ze względu na jego zawartość użyć określenia bardziej podkreślającego znaczenie analizy szwajcarskiego systemu politycznego i jego odniesienia do polskiego odpowiednika, przykładowo tak jak to zrobiono w jednym zamieszczonych tam podrozdziałów - „Polski unitaryzm w helweckim kontekście”. W mojej ocenie rozdział ten jest kluczowy dla całej rozprawy. Autor pokazuje w nim jak radzi sobie Szwajcaria - europejski mikrokosmos (używając sformułowania Steina Rokkana), zróżnicowany kulturowo, językowo, regionalnie i wyznaniowo, a jak Polska – unitarna i homogeniczna. Wykazując różnice pomiędzy polską a szwajcarską demokracją, jak zauważa pomiędzy modelem demokracji większościowej a modelem demokracji konsocjacyjnej, wskazuje potencjalne zalety przyjęcia niektórych szwajcarskich rozwiązań w Polsce, zwłaszcza mocniejszego zaakcentowania obecności instrumentów demokracji bezpośredniej. Jest to interesujący i inspirujący wywód o znaczeniu konsensusu i porozumienia pomiędzy różnymi siłami politycznymi i społecznymi dla sprawnego funkcjonowania państwa i spełnienia podmiotowości obywateli.

Bibliografia zawiera uporządkowane w kategoriach odpowiadających przyjętym standardom źródła i opracowania w językach polskim, angielskim, niemieckim i francuskim. Bibliografia jest rozbudowana, w książce zawarta została od 491 do 541 strony. Pojawia się jednak kilka uwag krytycznych. Autor pisząc o stosunkach polsko-szwajcarskich wykorzystuje Szwajcarskie Archiwum Federalne, brak jest za to odniesienia się do archiwaliów drugiej strony, polskiego ministerstwa spraw zagranicznych, mimo, że materiał ten jest zdigitalizowany⁴ i dostępny⁵.

Upomniał bym się także o kilku polskich autorów podejmujących tematykę dotyczącą Szwajcarii, wśród nich min. Magdalenę Musiał-Karg i jej pracę *Elektroniczne referendum w Szwajcarii. Wybrane kierunki zmian helweckiej demokracji bezpośredniej* (Poznań 2012)⁶, Magdalenę Ratajczak, *Jak porozumiewają się Szwajcarzy? Media w wielokulturowej Szwajcarii* (Wrocław 2004)⁷ oraz Michała Tomczyka i jego *Politykę Szwajcarii wobec Unii Europejskiej* (Łódź 2013).

Książka napisana jest poprawnym językiem, Walorem są tabele (40 tabel), wykresy (7 wykresów) i rysunki (12 rysunków). Materiał ikonograficzny jest uporządkowany i wykonany jednolicie (to m.in. odróżnia wydanie książki z 2021 roku, od jej wcześniejszej edycji z 2016 r.). Znacznie ułatwia życie czytelnikowi indeks osobowy.

Rozprawa doktora Marka Żejmo znacząco poszerza wiedzę o stosunkach polsko-szwajcarskich. Habilitant zawarł w pracy obszerny materiał badawczy umożliwiający czytelnikowi dogłębne poznanie przejawów badanego problemu z perspektywy politologicznej. Rozprawa nie mając swego odpowiednika w polskiej literaturze przedmiotu wypełnia istniejącą lukę poznawczą.

---

⁴ <https://archiwum.msz.gov.pl/wyszukiwarka/#Archiwum%20MSZ>

⁵ Zespół 6: Departament Polityczny, akta za lata 1945-1948 (m.in. materiały dotyczące stosunków ze Szwajcarią), Zespół 8: Departament II, akta za lata 1949-1960 (m.in. materiały dotyczące stosunków ze Szwajcarią), Zespół 19: Poselstwo RP w Bernie, akta za lata 1945-1956 .

⁶ Zwłaszcza rozdziały: trzeci dotyczący uwarunkowań szwajcarskich i czwarty o demokracji bezpośredniej w Szwajcarii.

⁷ Zwłaszcza rozdziały: drugi dotyczący problemów politycznych Szwajcarii i trzeci odnoszący się do wielokulturowości Szwajcarii.

Ocena osiągnięć naukowo-badawczych

W dokumentacji habilitacyjnej przesłano kilka opracowań zwartych, mają one różny charakter. *Quellen zur Geschichte von Albertine und Immanuel Kant. Probleme der Forschung*, Poznań 2021 jest wyborem źródeł. W podobnej kategorii można także lokować cztery pozycje związane z historią Solidarności – *Liderzy podziemia Solidarności. 1 Bogdan Borusewicz*, Poznań 2021, *Liderzy podziemia Solidarności. 2 Jerzy Borowczak, Bogdan Felski, Aleksander Hall*, Poznań 2021, *Liderzy podziemia Solidarności. 7 Lech Wałęsa*, Poznań 2021, *Liderzy podziemia Solidarności, t. 1 Gdańsk*, Poznań 2021, będące w dużej mierze zapisem rozmów przeprowadzonych przez doktora Marka Żejmo z bohaterami poszczególnych tomów.

Z kolei książka *Od homo sapiens do homo faber-religiosus, Materiały dydaktyczne*, Gdańsk 2014 stanowi popularne ujęcie tematyki religioznawczej dla potrzeb dydaktycznych. Ponadto Habilitant dał się poznać jako koordynator projektu wydawniczego, będąc współredaktorem pracy zbiorowej⁸ *Przyszłość w perspektywie naukowej, t. 1 Bezpieczeństwo-Społeczeństwo-Ekonomia*, Poznań 2021.

Rozumiem i doceniam znaczenie publikacji o charakterze źródłowym, materiałów dydaktycznych, czy redakcji prac zbiorowych. Należałoby jednak oczekiwać, aby w materiale w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego pojawiła się obok rozprawy habilitacyjnej, samodzielna książka odpowiadająca założeniom klasycznej monografii naukowej, ugruntowująca wizerunek Habilitanta jako badacza dysponującego warsztatem odpowiadającym dyscyplinie.

W dokumentacji habilitacyjnej zawarto także kilkanaście tekstów pochodzących z czasopism naukowych (dziewięć artykułów) i prac zbiorowych (trzy teksty). Niektóre z artykułów publikowane były na łamach rozpoznawalnych w środowisku politologicznym pism (jak „Polish Political Science Yearbook”, „Krakowskie Studia Małopolskie” i „Studia Gdańskie”). Pozostałe już w mniejszym stopniu („Szkice Humanistyczne”, „Zeszyty Naukowe Gdańskiej Szkoły Wyższej” czy „Studia

---

⁸ Wspólnie z D. Skalskim i P. Lizakowskim.

Orientalne”). Teksty z prac zbiorowych wydawane były w Niemczech, w Armenii i w Ukrainie.

Na podstawie analizy przedstawionych do oceny opracowań można zauważyć, że zainteresowania badawcze dr Marka Żejmo obejmują kilka obszarów. Pierwszy z nich związany jest z tematyką dotyczącą systemu politycznego Szwajcarii, jej miejsca i roli w stosunkach międzynarodowych oraz relacji polsko-szwajcarskich. Kolejny obszar zainteresowań badawczych Habilitanta dotyczy przemian cywilizacyjnych, wśród nich procesów integracji i dezintegracji widocznych na kontynencie europejskim, problemów terytorialnych, politycznych uwarunkowań kwestii oświatowych, kwestii mniejszości narodowych. Widoczny staje się także obszar odnoszący się do najnowszej historii politycznej Polski, zwłaszcza funkcjonowania opozycji politycznej w czasach komunistycznych. Taki dobór tematyki badawczej może stanowić potwierdzenie poszukiwania istotnych problemów ze względu na poznanie badanej rzeczywistości.

Habilitant brał aktywny udział w kilkunastu konferencjach naukowych krajowych i międzynarodowych na terenie Polski, Rosji, Armenii i Niemiec. Ze względu na temat rozprawy habilitacyjnej zaskakuje jednak brak udziału w spotkaniach naukowych w Szwajcarii i próby weryfikacji swych ustaleń wśród tamtejszego środowiska badaczy. Konferencyjna partycypacja udokumentowana jest certyfikatami i zaświadczeniami załączonymi do dokumentacji habilitacyjnej.

Doktor Marek Żejmo swoją aktywność naukową realizował również poprzez udział w pracach stowarzyszeń naukowych, takich jak Polskie Towarzystwo Nauk Politycznych i Rosyjskie Towarzystwo Geograficzne, jak i w pracach pisma „Naukowy Arcach” (był tam członkiem rady naukowej). W dokumentacji Habilitant podaje także uczestnictwo w radzie naukowej pisma „Myśl”. Nieco się to różni od informacji z wykazu kopii zaświadczeń dołączonych do wniosku habilitacyjnego, gdzie podano wzmiankę o almanachu „Problemy stosunków międzynarodowych” wydawanym przez centrum naukowo-badawcze „Myśl” (poz. 35 wykazu).

Dydaktyka, działalność popularyzatorska, aktywność międzynarodowa

Doświadczenia dydaktyczne Doktora Marka Żejmo kształtowane były na kilku uczelniach. Habilitant prowadził w Gdańskiej Wyższej Szkole Humanistycznej wykłady i ćwiczenia na kierunkach dziennikarstwo, międzynarodowe stosunki polityczne, samorządowa administracja publiczna. Tematyka zajęć dotyczyła strategii działań politycznych, międzynarodowych stosunków politycznych, wstępu do badań politologicznych, Azji i Afryki w stosunkach międzynarodowych. Posiada także doświadczenie w pracy ze studentami na uczelniach zagranicznych. Nabył je podczas pracy w Kaliningradzkim Instytucie Zarządzania, kaliningradzkiej filii Państwowego Uniwersytetu Rolniczego w Sankt Petersburgu oraz Państwowym Kaliningradzkim Uniwersytecie Technicznym. Na uczelniach tych prowadził szereg zajęć w formie wykładów i seminariów, których tematyka dotyczyła strategii działań politycznych, przemian cywilizacyjnych, stosunków międzynarodowych, mechanizmów tworzenia się partii politycznych i organizacji społecznych, polityki wewnętrznej i zagranicznej państw europejskich. W przedstawionej dokumentacji brak jest szczegółowych informacji co do kierunków i ilości realizowanych godzin. Brak jest też informacji o wypromowanych licencjatach i magistrantach.

Działalność doktora Marka Żejmo nie ograniczała się tylko do środowiska akademickiego. Habilitant współpracował z otoczeniem społecznym i politycznym. Pełnił funkcję społecznego asystenta posła na Sejm RP Bogdana Lisa (2007-2011), był radnym Olsztyna (2010-2014). Przejawiał aktywność na polu relacji polsko-rosyjskich, współorganizując Stowarzyszenia Kaliningrad-Olsztyn-Świnoujście. Był członkiem Stowarzyszenia Oficerów Piętnastej Warmińsko-Mazurskiej Dywizji Zmechanizowanej Wojska Polskiego im. Króla Władysława Jagiełły.

Zdolność i łatwość w przekazywaniu wiedzy sprzyjała wielokrotnemu uczestnictwu w szeregu przedsięwzięć popularyzujących naukę. Można zaobserwować

to m.in. w realizacji projektów edukacyjnych dla uczestników Uniwersytetu Trzeciego Wieku z Barczewa.

Przedstawiony w dokumentacji habilitacyjnej wykaz zawiera wyszczególnienie poszczególnych zrealizowanych inicjatyw.

Konkluzja

Mimo zastrzeżeń poczynionych zwłaszcza w odniesieniu do dorobku poza osiągnięciem głównym, popieram wniosek o dopuszczenie Habilitanta do dalszych etapów postępowania habilitacyjnego. Moja ocena wynika przede wszystkim z faktu, iż Habilitant przedstawił książkę, która wnosi wkład w rozwój dziedziny i dyscypliny. Daje podstawę sądzić, iż Habilitant potrafi prowadzić samodzielne badania naukowe. W mniejszym stopniu moje poparcie dla dalszego procedowania postępowania habilitacyjnego doktora Marka Żejmo wynika z jego ogólnego dorobku, który uważam za dość skromny. Dorobek habilitacyjny lokuje się w dyscyplinie nauk o polityce i administracji. Podsumowując, proszę o dalszą kontynuację postępowania habilitacyjnego.

Szczecin 20.02.2023

Dr hab. Janusz Mieczkowski prof. US